



**AgEcon** SEARCH  
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

*The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library*

**This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.**

**Help ensure our sustainability.**

Give to AgEcon Search

AgEcon Search  
<http://ageconsearch.umn.edu>  
[aesearch@umn.edu](mailto:aesearch@umn.edu)

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

XV. évf.

## A TARTALOMBÓL

CSETE LÁSZLÓ

A nagy gazdaságok elemzése  
és számviteleHODINA PÉTER—HORNOK  
BÉLA—TOMKA JÓZSEF—  
TÓTH BERTALANA fontosabb húsféleségek vár-  
ható költsége és jövedelme  
a IV. ötéves tervidőszakbanBALLA LÁSZLÓ—  
CSOMA ANTALNÉA paradicsomtermelés és -fel-  
dolgozás költsége és jövedelme  
a szolnoki Lenin Termelőszö-  
vetkezetben

ÁRVAI LÁSZLÓ:

A TIT IV. Országos Mezőgazda-  
sági és Élelmészügyi Vándor-  
gyűléseU. S. DEPT. OF AGRICULTURE  
NATIONAL AGRICULTURAL LIBRARY  
RECEIVED

OCT 20 1971

PROCUREMENT SECTION  
CURRENT SERIAL RECORDS

71

8

# GAZDÁLKODÁS

## TARTALOM

<i>Csete László</i> : A nagygazdaságok elemzése és számvitele .....	1
<i>Hodina Péter—Hornok Béla—Tomka József—Tóth Bertalan</i> : A fontosabb húsféleségek várható költsége és jövedelme a IV. ötéves tervidőszakban .....	15
<i>Dezső Imre—Kiss László</i> : A nagyüzemi kajszitermelés jövedelmezőségének egyes kérdései .....	27

## A GAZDÁLKODÁS GYAKORLATÁBÓL

<i>Balla László—Csoma Antalné</i> : A paradicsomtermelés és -feldolgozás költsége és jövedelme a szolnoki Lenin Termelészövetkezetben ...	37
---	----

## SZEMLE

Állami gazdaságok a Lengyel Népköztársaságban ( <i>Szederkényi H.</i> )	49
A TIT IV. Országos Mezőgazdasági és Élelmezéssügyi Vándorgyűlése ( <i>Árvai L.</i> ) .....	52

## SZAKIRODALOM

Erdei Ferenc: Város és vidéke ( <i>Halász P.</i> ) .....	59
--	----

---

## E SZÁM SZERZŐI:

Árvai László, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Budapest) — Balla László dr., főelőadó; Csete László dr., a közgazdasági tudományok kandidátusa, főigazgató-helyettes, MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központ (Bp.) — Csoma Antalné, mezőgazdasági mérnök, Lenin Termelészövetkezet (Szolnok) — Dezső Imre dr., tanszékvezető egyetemi docens, Kertészeti Egyetem (Bp.) — Hódina Péter, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Hódina Péter dr., főelőadó; Hornok Béla, főelőadó, MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központ (Bp.) — Kiss László, egyetemi adjunktus, Kertészeti Egyetem (Bp.) — Szederkényi Henrik, tudományos főosztályvezető, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Tomka József, főelőadó; Tóth Bertalan, osztályvezető, MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központ (Bp.).

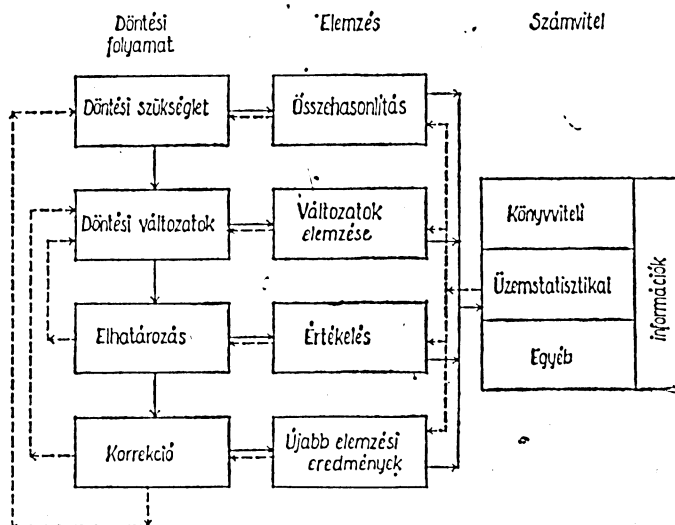
---

# A NAGYGAZDASÁGOK ELEMZÉSE ÉS SZÁMVITELE\* //

CSETE, LÁSZLÓ dr.

A jövedelmező nagygazdaságok vezetése és működése elképzelhetetlen a gazdálkodás általános körülményeihez, valamint az adott gazdaság fejlettségi szintjéhez igazodó értékelési-elemzési, tervezési és számviteli rendszer nélkül. A vezetői munka zömét jelentő döntések megalapozása pedig nem nélkülözheti az elemzést. A döntési folyamatot végigkíséri az elemzés, valamint a vezetés és az elemzés számviteli információ igénye (1. ábra).

Mint ismeretes, már a döntési szükséglet is általában valamilyen összehasonlítás révén merül fel, és a döntési folyamat további lépései is feltétele-



1. ábra. A döntési folyamat, az elemzés és a számvitel kapcsolata

\* A FAO Keszthelyi Nagyüzemi Mezőgazdasági Szemináriumára készített előadás alapján.

zik az elemzést. Így a döntési változatok kimunkálása együtt jár a változatok összehasonlító elemzésével, s maga a tulajdonképpeni döntés az elemzések értékelésére támaszkodik. A külső és belső körülmények módosulása által indokolt kisebb-nagyobb korrekciók is többnyire újabb elemzési eredményekre vezethetők vissza.

A továbbiakban a magyarországi nagygazdaságok — a témakörbe vágó — általánosítható tapasztalatait ismertetjük. Témakörünkben mindenek előtt tekintsük át a számviteli információs rendszert.

#### A SZÁMVITELI INFORMÁCIÓK ÉS A FELHASZNÁLÁSI SZINTEK KAPCSOLATA

A számviteli információk rendszerének piramisa a felhasználás szintjétől és az ennek megfelelő igénytől függően terebélyesedik.

1. A *felsőszintű irányítás* (Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, Pénzügyminisztérium, Központi Statisztikai Hivatal stb.) a számviteli információknak egészen szűk, lényegében összefoglaló adatokat és mutatókat tartalmazó körét igényli

- országos mérlegek összeállítására;
- a működő jövedelemszabályozási rendszer vizsgálatához;
- a mindenkori gazdaságirányítási rendszer vállalati szintű\* reakcióinak figyelemmel kíséréséhez.

2. A *középszintű irányítás* a számviteli információknak már szélesebb körére támaszkodik azzal az igénnyel, hogy az információ az érintett terület, vagy ágazat pénzügyi, gazdasági fejlődésének megítéléséhez nyújtson alapot, elsősorban azért, hogy a regionális, vagy ágazati fejlődési eredményekre és konfliktusokra fény derüljön.

3. A *vállalati szintű* felhasználás már a döntések megalapozásának széles köréhez igényel — többnyire termék részletességű — számviteli információkat:

- ezek elsősorban az elmúlt időszak programjának értékeléséhez, a gazdasági célok, erőforrások és gazdasági szabályozók összhangjának utólagos megítéléséhez, az eredményeket gátló vagy előmozdító okok feltárásához nyújtanak támpontot:

- másodsorban pedig a jövőbeni vállalati viselkedés felmerülő kérdéseinek eldöntéséhez nélkülözhetetlenek.

4. A vállalaton belüli *termelési egységek* szintjén a számviteli információk

- részben az egyes egységek vállalati jövedelemhez való hozzájárulását teszik nyilvánvalóvá,
- részben pedig termelési egység mélységben lehetőséget nyújtanak az eredmények, problémák okainak megfigyelésére és feltárására.

\* Míg az országos mérlegek és más, főleg a jövedelemszabályozási rendszer működéséhez kapcsolódó alapvető adatok és mutatók minden nagygazdaságból áramlanak a felsőbb információs szintek felé hazánkban, addig a vállalati viselkedést jellemző termékmélységű számviteli információkat csak reprezentációra támaszkodva gyűjtik össze a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Statisztikai és Gazdaságelemző Központjában.

5. A *technológiák, fajták, termőhelyek* számviteli információs szintjén az eltérő technológiáknak a különböző fajtáknak és termőhelyeknek költség—jövedelem viszonyokat differenciáló hatásai deríthetők fel az adott vállalat, illetve termelési egység keretein belül.

Azelmondottakhoz a következő kiegészítő megjegyzéseket kívánjuk fűzni:

— A nagy gazdaságok több termelési egységgel működnek általában, gyakran nagy területi kiterjedésük miatt eltérnek a tulajdonságaik, és különböző fajtákat termelnek. Ezek igen lényeges különbségeket eredményeznek az egyes termékek ráfordítás—hozam viszonyaiban, s ezért szükséges a számviteli információkkal ebbe a mélységbe hatolni.

— A számviteli alapbizonylatoknak tehát komplexeknek és egyszerűeknek kell lenniük, hogy a különféle vállalaton belüli és azon felüli szintek igényeit kielégítsék.

— Ezeket az adatokat korszerű adathordozókra kell rögzíteni annak érdekében, hogy a legfontosabb adatok, mutatók alkalmasak legyenek a továbbáramoltatásra.

— Nagyon fontos annak felismerése, hogy míg a vállalaton felüli szintek információs igénye az ország fejlődésétől, gazdasági-társadalmi berendezkedésétől függően lényeges eltéréseket mutathat, addig a *nagy gazdaságon belül mindig és mindenütt a legkorszerűbbnek tartott számviteli rendszert* célszerű alkalmazni.

#### A NAGYGAZDASÁGOK FEJLŐDÉSE, VALAMINT A SZÁMVITEL ÉS AZ ELEMZÉS KAPCSOLATA

A nagy gazdaságok számviteli rendszere együtt változik a gazdaságok fejlődésével. A számviteli rendszer keretei és részletessége meghatározzák az elemzés mélységét és a célt is. Ezért a három problémakört — a *nagy gazdaságok fejlődését, a számviteli rendszert és az elemzést* — mindig csak összefüggéseiben lehet szemlélni és tudatosan formálni.

A fenti összefüggéseket sematikusán a túloldali 2. ábrán ismertetjük.

A magyarországi nagy gazdaságok fejlődésének megfelelően a számviteli rendszernek négy jellemző formáját különböztethetjük meg. Ezek a következők:

1. Az *egyszerű számviteli-nyilvántartási rendszer* a nagy gazdaságok megszervezési időszakára jellemző, és célja elsősorban a közös vagyion számbavétele, a változások nyilvántartása, valamint a hozamok, kiadások figyelemmel kísérése. Formailag ez az egyszerű nyilvántartás év végén összevont rovatokkal, mérlegszerűen szembeállítja az eszköz és a forrás oldalt.

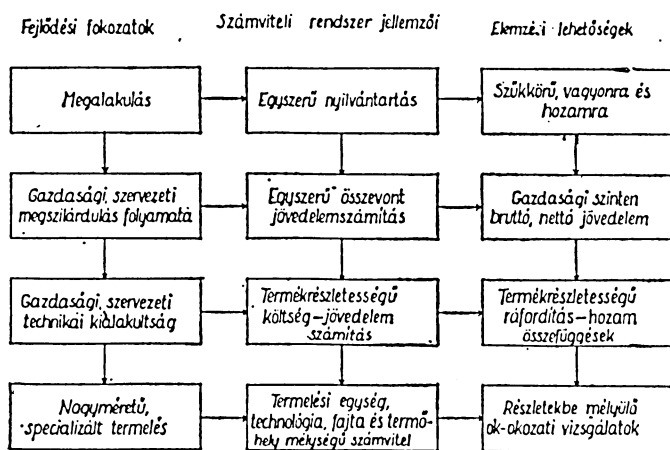
2. A *gazdasági szintű, egyszerű, összevont jövedelemszámításra* lehetőséget nyújtó számviteli rendszer keretén belül a gazdaság egészére, később ágazatcsoportokra, mutatják ki a termelési költségeket, a bruttó, és nettó jövedelmet, a nyereséget és a veszteséget. Az árbevételtől vezetik le a hozamokat és ezzel állítják szembe a költség oldalt.

Ez a számviteli rendszer a nagy gazdaságok szervezeti-gazdasági megszilárdulásának időszakára jellemző.

3. A termékrészletességű költség—jövedelem számításra lehetőséget nyújtó számviteli rendszer már a kialakult, a gazdaságilag, szervezetenként megszilárdult nagyüzemek jellemzője. Ez a számviteli rendszer az egyes gazdaságok szintjén termékrészletességben nyújt lehetőséget a költségek és a jövedelem, illetve a veszteség nyilvántartására.

4. A nagyméretű, specializált termelést folytató, jól szervezett nagy gazdaságokra jellemző a termék-, technológiai, fajta-, sőt esetenként a termőhely (tábla) mélységű és minden egyes termelési egységet figyelemmel kísérő számviteli rendszer.

Ez a számviteli rendszer már nem elégszik meg a termékek költség-, hozamadatainak nyilvántartásával, hanem a technológiai folyamatokhoz, illetve az eltérő fajta- és termőhelyi adottságokhoz igazodva részletekbe menően figyelemmel kíséri a termelést. Lehetőséget nyújt arra is, hogy a vállalati döntéseknél mérlegeljék az egyes termelési egységeknek a vállalati jövedelemhez való hozzájárulását azzal a céllal, hogy ennek megfelelően alakítsák a vállalatban belüli termelési egységek ösztönzését. A technológiai folyamat elemzése a különféle racionalizálási döntések megalapozását szol-



2. ábra. A nagy gazdaságok fejlődése, valamint a számviteli rendszer és az elemzés összefüggései

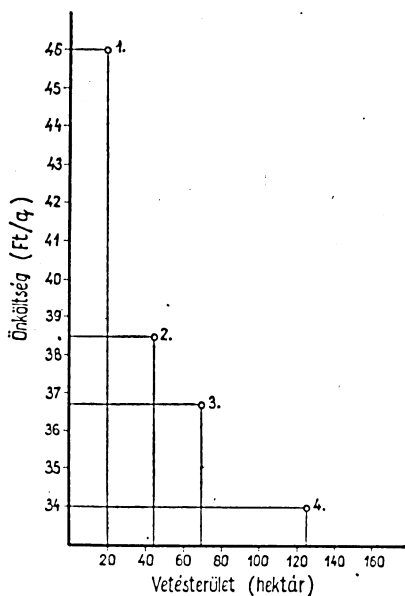
gálja, míg a fajta és termőhely (tábla) függvényében végzett vizsgálatok a ráfordítás—hozam összefüggésekre gyakorolt hatás feltárására nyújtanak módot. Mindez végül a ráfordítások hatékonyságának növelését, a jövedelem maximumának elérését szolgálja, természetesen az egész vállalat szintjén.

A 3. ábrán azt mutatjuk be, hogy egy gazdaság esetében az alkalmazott technológia milyen erőteljesen befolyásolta a cukorrépa önköltségét, és ennek megfelelően a jövedelmezőséget, valamint a technológiához kapcsolódó üzemi méreteket.

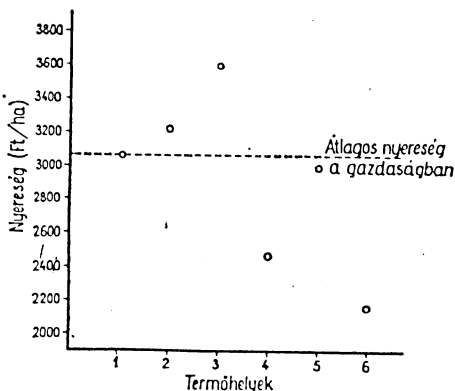
1. Hagyon
  2. Kétmen
  3. Kétmen
  4. Három
3. ábra.  
maz

a fejlőd  
irtakhoz  
lizált tö  
mindjár  
átugorva

A g  
tárását  
rendszer  
A r  
problém  
tartások  
központ  
érdemel  
A m  
a problé



1. Hagyományos, zömmel kézi betakarítás
  2. Kétmenetes, 3 soros betakarítás, a/ gépváltozattal
  3. Kétmenetes, 3 soros betakarítás, b/ gépváltozattal
  4. Hárommenetes, 6 soros gépi betakarítás
3. ábra. A cukorrépa önköltsége az alkalmazott technológia függvényében



4. ábra. A termőhely nyereséget differenciáló hatása egy adott gazdaságon belül

A 4. ábrán pedig azt érzékeltetjük, hogy az átlagos területegységenkénti nyereség (3076 forint/ha) a gazdaságon belül fellelhető termőhelyi különbségek hatására termőhelyenként mennyire differenciálódik, tehát indokolt a számvitel termőhely-mélységű megszervezése.

A magyarországi tapasztalatokból általánosított fejlődési összefüggések koránt sem jelentik azt, hogy a fejlődés fokozatai mindenütt, ahol nagygazdaságokat szerveznek, a leírtakhoz hasonlóan alakulnak. Nyilvánvalóan ott, ahol nagyméretű, specializált tömegtermelést alakítanak ki és kedvezőek az általános feltételek is, mindjárt a termék- és technológiai mélységű számviteli rendszerre lehet rátérni, átugorva az előző fejlődési szakaszokat.

#### AZ ELEMZÉST ÉRINTŐ ELSZÁMOLÁSI PROBLÉMÁK ÁTTEKINTÉSE

A gazdálkodás elemzésének mélységét, az ok-okozati összefüggések feltárását a számvitelben alkalmazott költség-számítási és költségelosztási rendszerek erőteljesen befolyásolják.

A ráfordítások *naturális* nyilvántartásaival általában nem merülnek fel problémák. E vonatkozásban a nagygazdaságokban az elsődleges nyilvántartások megbízhatósága, a feljegyzések gyors továbbadása és a gazdaság központjában történő pontos, rendszerezett nyilvántartás és feldolgozás érdemel különleges figyelmet.

A megtermelt termékek és ráfordítások pénzbeli értékelésével annál több a probléma. Érdemes ezekre ráirányítani a figyelmet.



1. A munkaráfordítások (munkaóra, 8 vagy 10 órás munkanap stb.) pénzbeli értékelése okozhat elsősorban gondot. E vonatkozásban többféle megoldás is lehetséges, és a felhasználás céljától függően lehet ezek között választani, mindenkor ügyelve arra, hogy a munkabér és a nyereségből való részesedés világosan elváljon egymástól.

*Megoldásként* a következők jöhetnek szóba:

— Saját gazdaságon belül, ha az egyes termékek vagy ágazatok jövedelmezőségét kívánjuk összehasonlítani, úgy a *ténylegesen kialakult munkabér szintjén* történhet a munkaráfordítás értékelése (természetesen ez esetben sem ajánlatos a nyereségelemeket a költségek között elszámolni).

— Országos vagy területi számítások esetében az *adott időszak átlagos mukadíját* célszerű használni a munkaráfordítások pénzbeli kifejezésére (enélkül ugyanis megoldhatatlan az összehasonlítás, illetve az egységes értékelés).

— Jövedelemszabályozási célokra, vagy ármegállapításra a különféle megfontolások alapján értékelt, *társadalmilag indokolt munkabérékkel* ajánlatos a számításokat készíteni. (Nyilvánvaló, hogy a társadalmilag indokolt bérszínvonal az egyes gazdaságokban alkalmazott bérektől, vagy az adott időszak átlagbéreitől jelentősen eltérhet.)

2. A vállalaton belüli *szolgáltatási költségek* elszámolásakor általában az egységnyi teljesítményre jutó (traktoróra, tehergépkocsióra, 1 m<sup>3</sup> öntözővíz, lófogatnap) *ténylegesen felmerülő ráfordításokat*, illetve ezek pénzbeli kifejezését kell számításba venni.

A szolgáltatási költségek elszámolásánál arra ajánlatos ügyelni, hogy ne halmozódjanak az elszámolt költségek, elsősorban az általános költségek.

3. A *saját termelésű takarmányok* költségeinek elszámolása is gyakran problémát okoz. A takarmányokat ugyanis többféleképpen lehet számításba venni:

- a takarmánytermelésre fordított közvetlen költségek összegével,
- a takarmány önköltségével,
- az értékesíthető takarmányok esetében piaci áron,
- központilag meghatározott elszámoló áron.

A különféleképpen értékelt takarmányköltség eltérő következtetések levonására nyújt lehetőséget:

— A közvetlen költséggel vagy önköltséggel elszámolt takarmányköltség esetén *együttesen* jelentkezik a takarmánytermelés és az állattenyésztés jövedelme, vagy vesztesége.

— Ha a takarmánytermelés jövedelmezőségét és az állattenyésztés *jövedelmelet gyarapító* szerepét kívánja a vezetés megismerni, akkor a piacon értékesíthető takarmányokat értékesítési átlagáron, a piacon nem értékesíthető takarmányokat pedig a *ténylegesen felmerült költségeken* ajánlatos számba venni.

Az elszámoló árak használata általában *szubjektív* előítéleteket tartalmaz, és ezért zavarja a gazdasági tisztánlátást.

Nyilvánvaló, hogy mindenkor a konkrét gazdasági helyzet és a vállalat elé kitűzött cél függvényében lehet megválasztani a pénzbeli értékelés módját. Esetünkben azonban újra csak azt kell hangsúlyozni, hogy gondolni kell eleve az elemzésekből levonható következtetésekre is.

4. Az *általános költségek* aránya a nagygazdaságokban emelkedő tendenciát mutat. Az összes költségből való részesedésük 20—40% között mozog. Így érthető, hogy az általános költségek termékek közötti szétosztásának módja nagyon lényegesen érinti az egyes termékek jövedelmezőségét. Tulajdonképpen minden elosztási mód önkényes, és kisebb-nagyobb torzításokat eredményez. Az elosztás módjánál a következőket jöhetnek szóba:

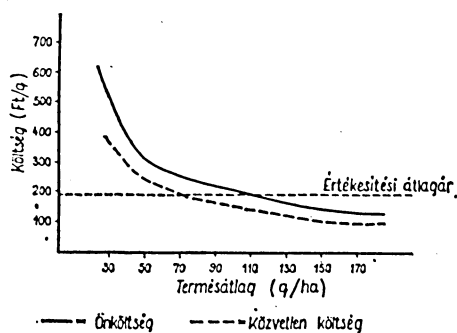
— A gazdasági általános és a főágazati általános költségeket a *közvetlen költségek* arányában osztják szét, s ha a saját termelésű, üzemen belül felhasznált anyagokkal csökkentik a közvetlen költségeket, úgy akkor ez az általános költségek halmozódását is megakadályozza.

— Az általános költségeket gyakran a *tiszta jövedelem*, vagy a *nyereség* alapján osztják szét. Ez annyiban ésszerű, hogy az egyes termékek rezsibíró képességéhez igazodik az elosztás módja.

— Előforduló gyakorlat az is, amikor a *termelési érték* alapján osztják szét az általános költségeket, ez azonban nem tükrözi sem az egyes termékek piaci jelentőségét, sem pedig gazdaságon belüli szerepét.

Egy-egy gazdaságon belül nem is kell feltétlenül *ragaszkodni* az általános költségek szétosztásához, bár ez esetben a gazdasági vezetők elesnek az önköltség és az ár összehasonlításának a lehetőségétől. Ha ugyanis a *bruttó eredményességet* — tehát a közvetlen költségek és az értékesítési bevétel közötti különbséget — számolják ki, és ezekből viszonyszámot képeznek, kiderül, hogy a különböző termékek kisebb, vagy nagyobb mértékben járulhatnak a rezsiköltségekhez. Magyarországi tapasztalataink szerint mind az előző módon ajánlott bruttó eredményesség (rezsibíró képesség) megállapítása, mind pedig az önköltség kiszámítása egyaránt jelentős.

Az 5. ábrában — egy nagygazdaság tényszámaira támaszkodva — mutatjuk be, hogy a bruttó eredményesség alapján már 70 q/ha átlagtermésnél érdemes burgonyát termelni, de ha az önköltséget vesszük alapul, akkor már csak 110 q/ha felett nyereséges a termelés.



5. ábra. Az őszi burgonya önköltsége, közvetlen költsége és értékesítési átlagára

## AZ ELEMZÉS FOLYAMATA

Az elemzés alatt a gazdálkodás tanulmányozásának tudományos igényességű módját értjük.

Az elemzés folyamata — a nagygazdaságokban szerzett tapasztalatok alapján — hét lépésre, vagy szakaszra osztható, amelyeket szem előtt tartva tervszerűen lehet előkészíteni és bonyolítani az elemző munkát. A továbbiakban tömören áttekintjük az elemzés egyes szakaszait, annak jellemző tartalmi problémáit.

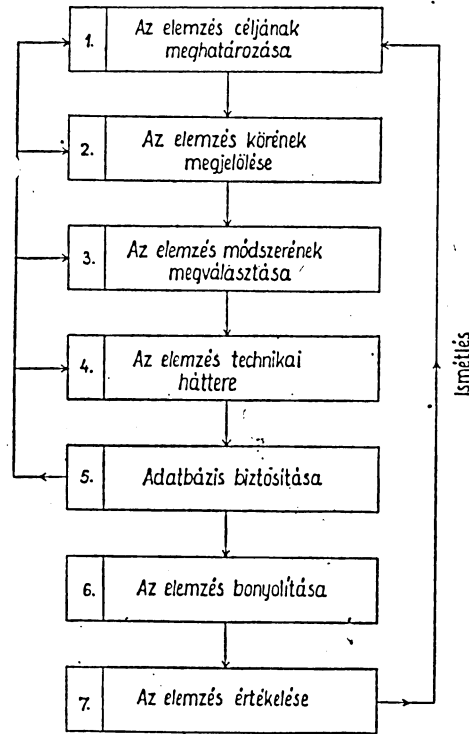
Az elemzés szakaszai (6. ábra) a következők:

- az elemzés céljának megállapítása,
- az elemzés körének eldöntése,
- az elemzés módszerének megválasztása,
- az elemzés technikai hátterének felmérése,
- a legfontosabb alapadatok kiválasztása, megszervezése és összegyűjtése,

— az adatok feldolgozása, elemző táblázatok készítése, mutatók számítása,

— a döntést megalapozó következtetések megfogalmazása.

1. Az elemzés céljai igen eltérőek lehetnek. A magyarországi nagygazdasági tapasztalatok szerint, gyakoriságuk alapján, néhány elemzési cél kiválik a többi közül. Ezek a következők:



6. ábra. A nagygazdaságokban folyó elemző tevékenység szakaszai

- a távlati, vagy közép távú fejlesztést megalapozó elemzések;
- általában a ráfordítás—hozam összefüggések konkrét megismerése;
- a szűk keresztmetszetek, a korlátozó tényezők feltárására irányuló elemzések;

— a jó pénzügyi eredményeket kiváltó okok megismerése és ezek tudatos alkalmazása.

Ezek az elemzési célok természetesen közvetlen vagy közvetett úton végül is mindig a jövedelem maximálásával kapcsolatos vállalati viselkedést kívánják megalapozni.

2. Az elemzés köre a célkitűzéstől függően igen széles lehet. A nagygazdaságok eddigi tapasztalatai szerint az elemzés irányulhat:

— *vállalaton kívüli* szférákra (közgazdasági környezet vizsgálatára, értékesítési körülmények feltárására, beszerzési kapcsolatok elemzésére stb.);

— *komplexen* az egész nagygazdaságra (ez általában így van a fejlesztési döntések megalapozásakor);

— *egyes termékek* részletes vizsgálatára (ez főleg a ráfordítás—hozam összefüggések elemzésekor kézenfekvő);

— egyes gazdasági jelenségekre (például elhúzódo betakarítások meggyorsítását célzó vizsgálatok);

— az előző elemzési célok különféle kombinációira.

3. Az elemzési módszerek a céltól, valamint az elemzés körétől függően — számításba véve a rendelkezésre álló technikát — nagyon sokrétűek lehetnek:

— A *vertikális és horizontális összehasonlítás* — valamint ennek kombinációi — egyszerűek, de nagyon jól használhatók a nagygazdaságokban. Magyarországon a nagygazdaságok ilyen jellegű tevékenységét nagyon megkönnyíti a reprezentáció szempontjai szerint összeválogatott nagygazdaságokból képzett standard mutatószámok használata.

— Jól bevált a *kizárásos* módszer is, amikor zömmel számviteli adatokra támaszkodva, összehasonlítás segítségével jut el a vizsgálat a kiváló ok megállapításáig.

— Jól használhatók az *egyszerű grafikus* módszerek.

— A *korreláció és regresszió* megállapítása és különféle *termelési függvények* számítása is beváltak tekintendő (7. ábra).

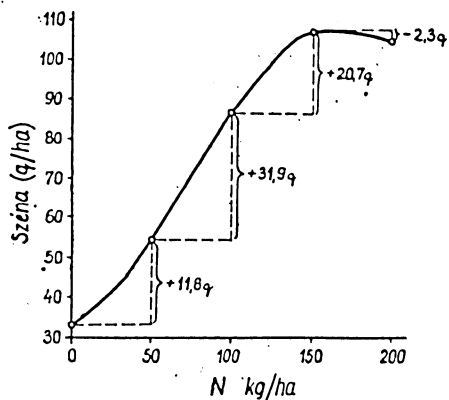
— Az *input—output analízis* és ennek egyszerűsített változatai szintén használatosak.

— Gyakori, hogy a *hálódiaagram* és a valóság egybevetése révén sikerül megtalálni az elemzési célban szereplő problémákat.

— A matematikai módszerekkel készített *programozás*, az összehasonlítás bázisaként szerepelhet.

— A különféle egyszerű és összetettebb *kalkulációs* módszerek kitűnően beváltak a nagygazdaságok elemzési gyakorlatában.

— A magyarországi elemzések során a nagygazdaságokat sokszor a gyakorlati tapasztalatok alapján szerkesztett *gazdasági modellekkel* vetik



7. ábra. A gyepterület műtrágyázása és a szénatermés kapcsolata

egybe, amelyek szintén támpontokat nyújtanak különféle elemzési következtetések levonására.

4. Az *elemzésben alkalmazott technika* meggyorsíthatja az elemzés bonyolítását, és nagyobb mélységek elérésére is lehetőséget nyújthat. Az elemzés gyorsasága, mélysége, az alkalmazható módszer bonyolultsága sokban függ attól, hogy

— egyszerű, elektromos meghajtású, asztali számológépeket használnak,

— könyvelőgépeket alkalmaznak-e, vagy

— a gazdaságban, illetve valamilyen számítóközpontban computer áll rendelkezésre.

5. A gazdálkodás elemzése csak akkor járhat eredménnyel, ha a célkitűzésnek, az elemzés körének, módszereinek és technikájának megfelelő *adatok* állnak rendelkezésre. Ezzel kapcsolatosan a következőkre ajánlatos összpontosítani:

— A meglévő *számviteli források* kielégítik-e az elemzési igényeket?

— A meglévő adatok *megbízhatóak-e*?

— A meglévő adatok *összehasonlíthatók-e* valamilyen más adattal?

— Milyen *pótlólagos* megfigyelésről, adatfelvételtől, üzemstatisztikáról, vagy milyen információk megvásárlásáról kell gondoskodni?

6. Az elemzés hatodik szakasza a *tulajdonképpeni feldolgozás*. Tapasztalatai a következőképpen összegezhetők:

— A feldolgozás az alapadatok *összegyűjtésével* és elsődleges rendezésével veszi kezdetét.

— Az anyagok általában valamilyen *alaptáblázatokba* kerülnek, amelyek már alkalmasak különféle irányú, esetleg a későbbi években is felhasználható feldolgozásra.

— Ezt követően általában *elemző táblázatok és mutatószámok* készítésére kerül sor.

7. A *következtetések, tanulságok* megfogalmazásánál kézenfekvő a tenni-való, mégis néhány tapasztalatra e vonatkozásban is érdemes a figyelmet felhívni:

— A következtetések mindig *döntések* megalapozását szolgálják.

— A következtetések megfogalmazásakor az intézkedések *sorrendjére* is ajánlatos gondolni.

— A következtetések igazodjanak a *tervezés rendjéhez*, hiszen a tanulságokat a gazdálkodás következő ciklusában lehet realizálni.

— A következtetések utaljanak lehetőleg a számvitel különféle fogyatékoságaira is.

#### MILYEN IGÉNYEKET TÁMASSZON A NAGYGAZDASÁG VEZETŐJE A SZÁMVITELLEL SZEMBEN?

Mindezek után — az elemzési célok függvényében — megfogalmazhatók a nagygazdaságok számvitelével szemben támasztott korszerű követelmények.

Ál  
takból

1.  
fejlődé  
horizon  
ez a k  
legyen.  
hogy e  
gítésér

2.  
rendsze  
ítélésél

3.  
rendsze  
összhar  
ellenör

4.  
érinti a

5.  
még a  
dás be

6.  
eszköz  
legyen  
megpe  
7.

hogy a  
vizsgál  
rendeze  
szerint  
valami  
változó

Ily  
kenti r  
ségek c  
valami  
8. ábrá  
öntözől  
költség

8.

és — n  
mékek  
tően aj  
általán  
módját

Általános igényként — amelyek logikusan következnek az elmondottakból — az alábbiak jelölhetők meg:

1. A nagy gazdaságok számviteli rendszere tegye lehetővé az általános fejlődéssel együtt járó igényeknek megfelelő *információk közlését*, amelyek horizontális és vertikális összehasonlításra alkalmasak, mégpedig úgy, hogy ez a különféle szinteken külön-külön és együttvéve minél *gazdaságosabb* legyen. (A számviteli *alapbizonylatokat* eleve célszerű úgy szerkeszteni, hogy ezek alkalmasak legyenek a különféle szintű információs igények kielégítésére. Ezáltal a számvitel költségei jelentősen mérsékelhetők.)

2. A számvitel nyújtson *megbízható adatokat* — a kialakított számviteli rendszer részletességének megfelelően — a *gazdasági eredmények* pontos megítéléséhez és az ezeket előidéző okok feltárásához.

3. A *számviteli rendszer* álljon összhangban a *tervezés* (előkalkuláció) rendszerével és természetesen az *elemzési, vezetői, döntési célokkal*. Kellő összhang mellett a számvitel, tervezés és elemzés egymást automatikusan ellenőrzi, tökéletesíti és csökkenti az ügyvitelszervezési gondokat.

4. Legyen a célnak megfelelően minél *egyszerűbb*, mert ez lényegesen érinti a gyorsaságot és a számviteli költségeket.

5. A számvitel legyen kellően *operatív*, tehát a vezetőknek *időben* — még a termelési folyamat befejezése előtt — adjon információt a gazdálkodás belső problémáiról, várható eredményeiről.

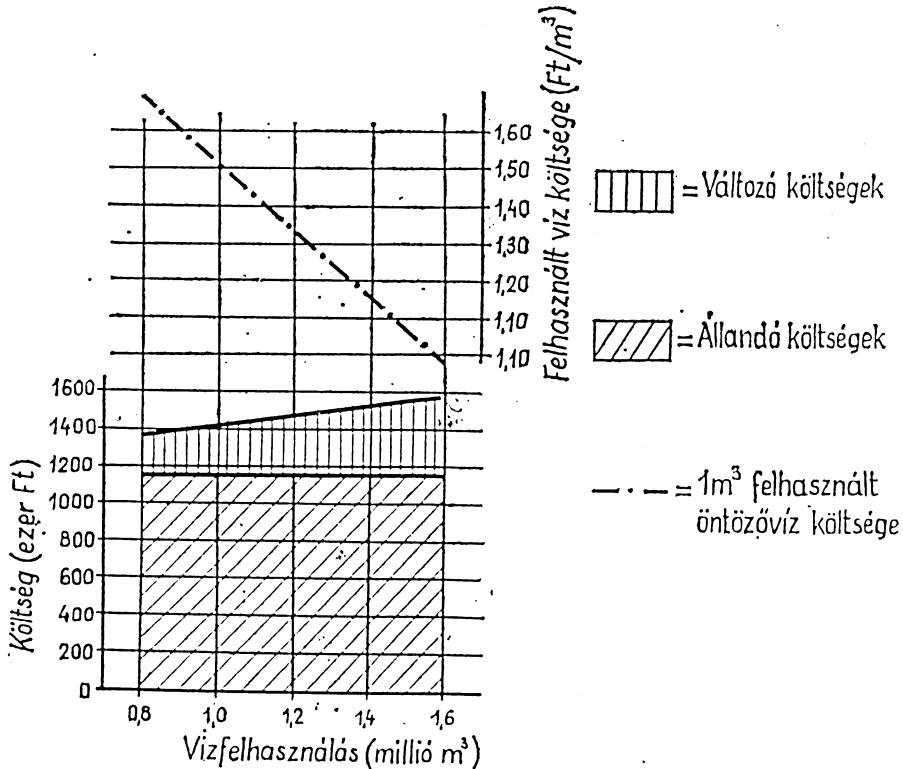
6. Biztosítsa a nagy gazdaságok általában nagy értéket képviselő *eszközállományának* naprakész nyilvántartását úgy, hogy ebből megítélhető legyen az eszközök állományában és értékében bekövetkezett változás, mégpedig forrásonkénti részletezésben.

7. A ráfordításokat, illetve költségeket úgy tartalmazzák a bizonylatok, hogy abból *költségviselőnkénti, költséghelyenkénti és költségnemenkénti* vizsgálatokon túlmenően a vezető — külön adatgyűjtés nélkül, egyszerű rendezés útján — bepillantást nyerjen a költségek felosztásának módja szerint is a *közvetlen és általános, vagy közvetett költségek összetételéről*, valamint a hozammal, illetőleg a kapacitáskihasználással kapcsolatban a *változó és állandó költségek viselkedéséről*.

Ily módon lehetőség nyílik arra, hogy költségviselőnkénti és költséghelyenkénti részletességben elemezzék a költségfelosztás helyességét, a rezsiköltségek csökkentési lehetőségeit, a hozamok és a változó költségek kapcsolatát, valamint a kapacitáskihasználás és az állandó költségek összefüggéseit. A 8. ábrán egy konkrét szövetkezeti nagy gazdaság példáján mutatjuk be — az öntözőkapacitás kihasználásának függvényében — az állandó és változó költségek viselkedését, valamint 1 m<sup>3</sup> kiöntözött víz költségének alakulását.

8. Miután a nagy gazdaságokban a *rezsiköltségek* abszolút összege nagy, és — mint említettük — elosztásuk módja érzékenyen érinti az egyes termékek költségét, valamint jövedelmét, a számviteli rendszerben körültekintően ajánlatos rögzíteni a *közvetlen és általános költségek körét, tartalmát* és az általános költségek — amennyiben termékek között szétosztják — *felosztási* módját.

9. A számlakeret legyen egységes, egyértelmű és egyszerű. A könyvelési tételeket lehetőleg közvetlenül a költségviselőre könyveljék, mert így csökkenthető a könyvelési tételek száma, javul az áttekinthetőség és csökken a hibaforrás is.



8. ábra. Az egységnyi öntözővíz költsége az állandó és változó költségek függvényében

10. A számveteli rendszerben elengedhetetlen a ráfordítások egységes analitikus nyilvántartása mennyiségben, mert ez növeli a számvetel operatív jellegét, támpontot nyújt a folyamatos ellenőrzéshez, elő- és utókalkulációk készítésére, vállalati, közép és felső szinten pedig összehasonlításokra ad lehetőséget.

11. A belső szolgáltatások költségviselőnkénti pontos nyilvántartása (traktor, tehergépkocsi, öntözés stb.) a valóságos helyzet megismerését és az év végi zárásokat könnyíti meg.

Összegezve az elmondottakat hangsúlyozzuk, hogy

— a számvetel, az elemzés, valamint a tervezés mindig kölesönösen összefüggő, egymást feltételező rendszert alkot a nagygazdaságokban;

— a vezetői döntéseket megalapozó elemzés csak jól szervezett, megbízhatóan működő számviteli rendszerre támaszkodva végezhető el.

Руководство рентабельного крупного хозяйства немислимо без системы анализа, планирования, учета и отчетности, оформленной с учетом основных условий хозяйствования, местных условий и развития данного хозяйства. Исходя из этого основного положения, в статье излагаются требования, предъявляемые в учете и отчетности, в зависимости от уровня использования, от развития хозяйства, и в интересах единообразия и надежности анализа, планирования, учета и отчетности. Даются полезные аспекты к решению проблем калькуляции расходов. Подробно рассматриваются цель, процесс, методы и техника анализа. В итоге представляется система требований к информационной службе, необходимых для эффективной работы анализа.

Die Führung und Leitung ertragsreicher Grossbetriebe kann nicht ohne Analysen, ohne bestimmten Planungs- und Rechnungsführungssystemen die sich nach den örtlichen und allgemeinen Wirtschaftsbegebenheiten, dem erreichten Betriebsniveau richten, bestehen. Ausgehend aus dieser Erkenntnis wurden vom Verfasser die Anforderungen der Rechnungsführung bekanntgegeben die gemäss ihres Verwendungsniveaus und Betriebsstand zwecks einheitlicher und verlässlicher Analyse, Planung, Rechnungsführung notwendig sind.

Im Weiteren wurden nützliche Gesichtspunkte zur Lösung der Kostenrechnungsproblemen gegeben, auch die Ziele, der Prozess, die Methoden und Technik der Analysenverfahren wurden ausführlich besprochen. Als Zusammenfassung wurden die zur erfolgreichen Analysationsarbeit erfordernden Informationsdienstleistungen systematisch erörtert.

Management in profitable large-scale farms is inseparable from a system of analysis, planning and accounting, adapted to the general conditions of farming, local circumstances and level of farming. Starting from this basic principle, the requirements raised against accountancy depending on the level of use and on the development of the farm, and in interest of the uniformity and reliability of analysis, planning and accounting are explained. Useful aspects to the solution for cost calculation problems are given. Objective, process, methods and techniques of analysis are presented in full details. Summing up, demands made against the information service necessary to the effective analytical work are systemized.



Szanyi Jenő:

### Gazdasági növekedés és külkereskedelem

Szanyi Jenő a gazdasági növekedés, a termelési szerkezet és a külkereskedelem összefüggéseit elemzi, ennek alapján felvázolja a termelési szerkezet átalakulására irányuló koncepciókat, összhangban a nemzetközi munkamegosztás követelményeivel.

A könyv a magyar külkereskedelmi forgalom fő jellemzőivel, a kereskedelmi és fizetési mérleg alakulásával foglalkozik. Részletesen elemzi a magyar külkereskedelem áruszerkezetének összetételét, ennek hatását a termelésre. Megismerteti a magyar külkereskedelem piaci szerkezetével és viszonylati megoszlásával. Az utolsó fejezetben áttekintést kapunk a külkereskedelem új gaz-

daságirányítási rendszeréről és ennek eszközeiről.

Az egyes fejezetekben a szerző részletesen elemzi a termelés és a külkereskedelmi áru- és piaci szerkezet — részben eddig nyilvánosságra nem hozott — adatait, és ezekből vonja le a két szektor egymásra gyakorolt kölcsönhatásából adódó következtetéseit. A legérdekesebbek azok a részek, amelyek az ipari termelés struktúrájának megváltoztatását javasolják, valamint azok, amelyek ugyanebben a vonatkozásban a magyar mezőgazdaság termelési struktúrájának optimális kialakítását tárgyalják. Az export és az import alakulásának dinamizmusáról szóló fejtegetések és a külkereskedelmi mérleg elemzéséből a termelési szerkezetre nézve levont következtetések is nagy figyelmet érdemelnek. (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.)

Dr. Székely József—Dr. Fehér Károly:

### Korszerű silógazdálkodás

Az állattenyésztés termelési színvonalának növelésében, gazdaságosságának javításában meghatározó tényező a helyes takarmánygazdálkodás, s ezen belül is a silógazdálkodás.

Erről a témáról nyújt átfogó, a teljes témakört felölelő tájékoztatást a könyv. Ismerteti a silózás biológiai, gépesítési, technológiai és fontosabb üzemgazdasági tudnivalóit. Részletesen tárgyalja a silózás során fellépő táplálékvesztések különböző formáit és csökkentésük lehetőségeit. Megismerteti az olvasót a szilázs minőségét befolyásoló

tényezőkkel, valamint a szilázs takarmányozásának módszereivel.

Számos, nagyüzemileg már kipróbált, bevált eljárás ismertetésével a könyv elsősorban az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek szakembereinek kíván korszerű, jövőbe mutató ismeretanyaggal szolgálni. A témakörrel összefüggő külföldi és hazai szakirodalmi adatok és kutatási eredmények bemutatásával, remélhetően a más területeken — kutatásban, szakigazgatásban, oktatásban — dolgozó szakemberek munkájához is segítséget nyújt.

A mondanivaló megértését számos technológiai tárgyú rajz és fotó, valamint táblázat segíti. (Mezőgazdasági Kiadó.)

75  
HODINA)

Az e  
főbb term  
termelés m  
hiányossá  
a III. öté  
során ebb  
időszak m  
feldolgozá  
készítés t

Az 1  
főbb szem

— az  
gazdasági

— az

— az

— a m

— a t

tékonyság

— a t

A fels

pedig esők

Mindh

1971. évbe

kat, majd

kesítési ár

országos át

kor (szekto